

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2023.3.23>

PODMIOTY STOSUNKÓW ADMINISTRACYJNOPRAWNYCH W DZIEDZINIE KULTURY FIZYCZNEJ I SPORTU

Dmytro Konstantynov

student Naukowo-Badawczego Instytutu Prawa Publicznego (Kijów, Ukraina)

ORCID ID: 0000-0001-5396-5849

dmytrokonstantynov@ukr.net

Adnotacja. Artykuł poświęcono analizie treści i istoty centralnego i obowiązkowego składnika wszelkich stosunków administracyjnych – ich składu podmiotowego w dziedzinie kultury fizycznej i sportu. Okazuje się, że ogólnie cechą charakterystyczną podmiotu jest to, że do jego opisu używa się cechy poprzez określoną czynność, to znaczy podmiot wykonuje czynność lub w stosunku do niego jest ona wykonywana. Co więcej, kategorie „podmiot prawa administracyjnego” i „podmiot administracyjnych stosunków prawnych” są różnymi kategoriami, które mają pewną wspólność, ale oznaczają inny fakt osobowości prawnej osób fizycznych i prawnych. W pierwszym przypadku mówimy o nadaniu im zdolności legislacyjnej do bycia nosicielami praw i obowiązków oraz ich realizacji w określonych odmianach powiązań prawnych. Z kolei kategoria „podmiot administracyjnych stosunków prawnych” oznacza rzeczywistego uczestnika relacji, który z potencjalnej możliwości realizacji swoich możliwości prawnych zamienia ją w rzeczywiste działania.

Słowa kluczowe: stosunki administracyjne, administracja publiczna, podmiot prawa, podmiot stosunków prawnych, kultura fizyczna i sport, dobre samopoczucie fizjologiczne.

SUBJECTS OF ADMINISTRATIVE AND LEGAL RELATIONS IN THE SPHERE OF PHYSICAL CULTURE AND SPORTS

Dmytro Konstantynov

Applicant of the Scientific Research Institute of Public Law (Kyiv, Ukraine)

ORCID ID: 0000-0001-5396-5849

dmytrokonstantynov@ukr.net

Abstract. The article is devoted to the analysis of the content and essence of the central and mandatory component of any administrative-legal relations – their subject structure in the field of physical culture and sports. It was found that, in general, a characteristic feature of a subject is that a characteristic is used to describe it due to a certain activity, that is, the subject carries out an activity or it is carried out in relation to him. Moreover, the categories “subject of administrative law” and “subject of administrative legal relations” are different categories that have a certain commonality, but indicate different facts of legal personality of individuals and legal entities. In the first case, it is about giving them the legislative opportunity to be the bearers of rights and obligations and their implementation in specific types of legal relationships. In turn, the category “subject of administrative legal relations” denotes a real participant in the relationship, who turns it into real actions from a potential opportunity to realize his legal opportunities.

Key words: administrative-legal relations, public administration, subject of law, subject of legal relations, physical culture and sports, physiological well-being.

СУБ'ЄКТИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН У СФЕРІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

Дмитро Константинов

здобувач Науково-дослідного інституту публічного права (Київ, Україна)

ORCID ID: 0000-0001-5396-5849

dmytrokonstantynov@ukr.net

Анотація. Статтю присвячено аналізу змісту та сутності центральної та обов'язкової складової будь-яких адміністративно-правових відносин – їхнього суб'єктного складу у сфері фізичної культури і спорту. З'ясовано, що загалом характерною ознакою суб'єкта є те, що для його опису використовують характеристику через певну діяльність, тобто суб'єкт здійснює діяльність або щодо нього вона здійснюється. Причому категорії «суб'єкт адміністративного права» та «суб'єкт адміністративних правовідносин» є різними категоріями, які мають певну спільність, однак позначають різний фактаж правосуб'єктності фізичних та юридичних осіб. У першому випадку йдеться про наділення їх законодавчою можливістю бути носіями прав та обов'язків і їхньої реалізації у конкретних різновидах правових зв'язків. Своєю чергою, категорія «суб'єкт адміністративних правовідносин» позна-

чає реального учасника взаємозв'язку, який з потенційної можливості до реалізації своїх правових можливостей перетворює її у реальні дії.

Ключові слова: адміністративно-правові відносини, публічна адміністрація, суб'єкт права, суб'єкт правовідносин, фізична культура і спорт, фізіологічне благополуччя.

Постановка проблеми. Будь-які суспільні зв'язки породжені певною суспільною потребою, коли учасники зацікавлені в досягненні мети їхньої комунікації. Вони стрімко розвиваються та набувають певних рис (Педан, 2018: 67). У сфері фізичної культури і спорту вони опосередковують встановлення правових, організаційних, соціальних та економічних основ діяльності відповідних суб'єктів (Про фізичну культуру і спорт: Закон України, 1993). Це, зрештою, забезпечує врегулювання суспільних відносин щодо створення умов для розвитку фізичної культури і спорту (Про фізичну культуру і спорт: Закон України, 1993). Необхідно розуміти, що правовідносини у сфері фізичної культури і спорту в Україні нині доволі швидко змінюються під впливом розвитку суспільства, а отже потребують додаткового вивчення (Дубінська, 2019: 70), особливо такий їхній своєрідний різновид як адміністративно-правові. Однієї з причин зазначеного є те, що «сервісність» стає ядром концепційно-змістової сутності будь-яких адміністративних правовідносин, передбачаючи зміну парадигми побудови взаємозв'язків між державою та суспільством. Однак задля того, щоб зрозуміти їхню юридичну природу у цій сфері замало такого узагальнення, адже як різновид правових зв'язків, вони мають інші особливості. Зокрема адміністративно-правові відносини у сфері фізичної культури та спорту мають, наприклад, такі загальні ознаки як: урегульованість адміністративною нормою; щонайменше однією зі сторін є представник держави в особі відповідного органу влади чи уповноваженого представника (особи, що реалізує публічно-управлінські функції); їхній зміст детермінований наявністю юридичних прав та обов'язків сторін тощо. Своєю чергою, спеціальні їхні ознаки характеризують їх як самостійний різновид правових зв'язків у межах адміністративно-правової галузі та вирізняють їх від суміжних конкретними специфічними характеристиками. Зокрема йдеться про їхню об'єктну та суб'єктну сторони, обсяг правових можливостей при конкретному етапі розвитку таких відносин, а також їхній видовий розподіл за об'єктним критерієм.

Це дослідження присвячено розкриттю змісту та сутності центральної та обов'язкової їхньої складової – суб'єктного складу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Представлена до аналізу тематика має достатній науковий та емпіричний базис, що обумовлюється її загальнотеоретичною та практичною спрямованістю. Так, зокрема такі вчені як: С. Алфьоров, С. Ващенко, І. Гриценко, М. Долгополова, А. Купін, І. Литвин, Р. Мельник, А. Педан, А. Пухтецька, І. Сопілко тощо заклали фундамент для розкриття поняття та змісту будь-яких адміністративно-правових відносин без приналежності до конкретної сфери. Своєю чергою, наприклад, такі вчені як: Ю. Атаманова, З. Дубінська, Д. Задихайло, І. Куроченко, В. Мілаш сформували підґрунтя для розвитку наукової полеміки щодо адміністративно-правових відносин у сфері фізично культури і спорту та їхнього суб'єктного складу. Однак для сучасного етапу державотворення характерним є перегляд усталених загальнотеоретичних та практичних основ розвитку правових явищ на оновлених засадах. Не виключенням є адміністративно-правові відносини у сфері фізично культури і спорту.

Виклад основного матеріалу. «Суб'єкт права» є основоположною категорією в юриспруденції поряд з такими як «об'єкт права» чи «правовідносини». Не виключенням є і наука адміністративного права. Зокрема таким категоріям, як «суб'єкти» і «об'єкти» адміністративного права, «адміністративні правовідносини», «структура адміністративних правовідносин», «правосуб'єктність» завжди приділявся значний науковий інтерес.

На нашу думку, розпочинаючи безпосередній розгляд заявленої проблематики, доцільно уточнити про співвідношення таких категорій як «суб'єкти адміністративного права» і «суб'єкти адміністративних правовідносин», адже їхнє апелювання у різнорідному контексті є достатньо розповсюдженим явищем. Це сприятиме розкриттю сутності категорії «суб'єкт адміністративно-правових відносин у сфері фізичної культури і спорту», а також унеможливить розвиток наукової думки щодо цього питання у хибному шляху.

Зрозуміло, спільною складовою для цих категорій є термін «суб'єкт», який в енциклопедичній літературі та словниках визначається наступним чином: (лат. *subjectum* те, що лежить внизу, перебуває в основі) (Шинкарук, 2002: 612); у філософії – це істота, що здатна до пізнання навколишнього світу, об'єктивної дійсності й до цілеспрямованої діяльності (Лук'янюк, 2005); у медицині – людина як носій певних фізичних і психічних якостей або людина як об'єкт дослідження (Словник української мови, 1970–1980); в соціальних науках, в широкому розумінні – особа, організована група осіб, соціальна, етнічна та політична спільнота, суспільство в цілому, що здійснюють властиву їм діяльність, спрямовану на практичне перетворення предметної дійсності, теоретичне і духовно-практичне освоєння об'єктивної реальності (Шинкарук, 2002: 613).

Отже, характерною ознакою суб'єкта є те, що для його опису використовують характеристику через певну діяльність, тобто або суб'єкт здійснює діяльність або щодо нього вона здійснюється. Діяльнісний підхід дуже широко використовують для пояснення складних термінів.

Відповідно, суб'єкт права – це особа (фізична чи юридична), яка має право на задоволення своїх законних інтересів або реалізацію певних прав та обов'язків. Суб'єкти права можуть мати різні правові статуси, залежно від їхнього становища в суспільстві та норм законодавства. За більшістю визначень «суб'єкт права» – це особа, яка може вступати у правові відносини. Умовою вступу у правовідносини є наявність у неї правосуб'єктності. Подібно до того, як суверен повинен мати підданих або держава своїх громадян,

кожна правова система повинна мати осіб, які підкоряються її законам. Якщо особа або група осіб має «правосуб'єктність», це означає, що на неї поширюються закони певної правової системи.

Таким чином, суб'єкт права – це фізичні або юридичні особи (підприємства, організації, установи тощо) як носії прав і обов'язків, які за законодавством наділені правосуб'єктністю, що також пов'язано з їхнім особистим статусом і юридичними повноваженнями (за наявності таких).

Свою чергою, у загальній теорії адміністративного права під суб'єктом адміністративно-правових відносин розуміють не просто носія (фізичну чи юридичну особу) прав і обов'язків у сфері публічного управління, передбачених адміністративно-правовими нормами, а саме носія який здатен надати права реалізувати, а покладені на нього обов'язки – виконувати (Гриценко, 2015; Сопілко, 2008). Для того, щоб суб'єкт адміністративного права став суб'єктом адміністративно-правових відносин, потрібні такі умови, а саме наявність: 1) норми адміністративного права, яка передбачає певні права та обов'язки; 2) у суб'єкта адміністративної правосуб'єктності; 3) юридичного факту як підстави для виникнення або припинення адміністративних правовідносин (Алфьоров, Ващенко, Долгополова, Купін, 2011); 4) реальної можливості вступити у правовідносини. Крім зазначеного, як вірно визначив І. Литвин, суб'єкти адміністративних правовідносин завжди вступають у правові відносини заради задоволення своїх інтересів і потреб. Для досягнення цієї мети вони здійснюють певні дії, спрямовані на досягнення корисного для них результату (Литвин, 2016: 64).

Отже, якщо вести мову про відмінності «суб'єкта адміністративного права» та «суб'єкта адміністративних правовідносин», в першу чергу, необхідно зазначити, що «суб'єкт адміністративного права» може визначитись абстрактно у загальному вигляді, а «суб'єкт адміністративних правовідносин» завжди конкретний. Суб'єкт адміністративного права не завжди є суб'єктом адміністративних правовідносин, останнім він стає з моменту реалізації своїх прав та обов'язків (Алфьоров, Ващенко, Долгополова, Купін, 2011). Так, наприклад, громадянин України як суб'єкт адміністративного права, якщо не почне займатися фізичною культурою і спортом (це право надано йому як Конституцією України, так і Законом України «Про фізичну культуру і спорт») так ним і залишиться. А якщо він скористається своїм правом, наприклад, стане членом громадського об'єднання фізкультурно-спортивної спрямованості – набуде одного із різновидів статусу суб'єкта адміністративно-правових відносин у сфері фізичної культури і спорту.

Наголосимо, що провідною та визначальною особливістю адміністративно-правових відносин є те, що в їх структурі завжди однією стороною виступає спеціальний суб'єкт, тобто орган публічної адміністрації (Литвин, 2016: 65). Причому за загальним правилом вважається, що такі правовідносини між суб'єктами не є юридично рівними навіть попри сервісну спрямованість органів публічної влади. Однак існують виключення з цього правила, які обумовлені відсутністю в учасників таких відносин можливості реалізації одностороннього впливу.

Відповідно до Закону України «Про фізичну культуру і спорт» суб'єктами сфери фізичної культури і спорту є фізичні або юридичні особи, які здійснюють свою діяльність з метою розвитку фізичної культури і спорту. До них закон відносить: фізичних осіб, які займаються фізичною культурою і спортом, у тому числі спортсменів; фахівців сфери фізичної культури і спорту; заклади фізичної культури і спорту; відповідні органи влади.

Таким чином, під суб'єктом адміністративно-правових відносин у сфері фізичної культури і спорту слід розуміти – особу (фізичну чи юридичну), яка адміністративними нормами наділена обсягом необхідної правосуб'єктності для реалізації своїх повноважень чи інтересів, пов'язаних із управлінням сферою фізичної культури і спорту, забезпеченням, сприянням та підтримкою її розвитку з метою надання можливості кожному реалізувати свої спортивні здібності та задовольнити потреби фізіологічного благополуччя.

На нашу думку, система суб'єктів адміністративно-правових відносин у сфері фізичної культури і спорту складається із двох груп. До першої групи входять суб'єкти, що наділені владними повноваженнями – органи публічного адміністрування або уповноваженні ними представники, до другої – суб'єкти, що не мають владних повноважень. Також можна стверджувати, що такі суб'єкти з одного боку, об'єктивують публічну адміністрацію у сфері фізичної культури і спорту, а з іншого – репрезентують діяльність, що є об'єктом на який поширюється владно-управлінський вплив з боку представників публічної адміністрації.

Однак, серед науковців можна зустріти й інші групи суб'єктів адміністративно-правових відносин у сфері фізичної культури і спорту. Так, Задихайло Д., Агаманова Ю., Мілаш В. зважаючи на характер і підстави надання спортивних послуг, усіх суб'єктів правових відносин у зазначеній сфері поділили на такі, для яких такий вид послуг є виключним (основним) видом діяльності, і такі, щодо яких надання відповідних послуг є додатковим (неосновним) видом господарської діяльності (Задихайло Д., Агаманова Ю., Мілаш, 2006: 256).

Свою чергою, використовуючи широкий підхід І. Куроченко здійснив поділ суб'єктів спортивних правовідносин і запропонував наступні їх види:

- заклади фізичної культури і спорту (дитячо-юнацькі спортивні школи, спеціалізовані навчальні заклади спортивного профілю, школи вищої спортивної майстерності, центри олімпійської підготовки, центри студентського спорту закладів вищої освіти, фізкультурно-оздоровчі заклади, центри фізичного здоров'я населення, центри фізичної культури і спорту інвалідів) комерційного та некомерційного спрямування;

- громадські організації фізкультурно-спортивної спрямованості, що є об'єднанням громадян, які створюються, як правило, на умовах задоволення потреб їх членів у сфері фізичної культури і спорту і є неприбутковими організаціями;

- міжнародні організації у сфері фізичної культури і спорту;
- організатори фізкультурно-оздоровчих або спортивних заходів;
- професійні спортсмени та спортсмени-аматори;
- уболівальники спортсменів та спортивних команд, волонтери; споживачі фізкультурно-оздоровчих та спортивних послуг;
- Міністерство молоді і спорту, відповідні управління та відділи з питань фізичної культури і спорту місцевих державних адміністрацій, та міськвиконкомів;
- заклади освіти і наукові організації в області фізичної культури і спорту всіх типів і видів;
- спортивні клуби по видах спорту всіх форм власності;
- тренери та обслуговуючий персонал (медичні працівники, працівники допінг-служб, спортивні менеджери та агенти);
- підприємства, що виготовляють спортивний продукт;
- засоби масової інформації, які забезпечують висвітлення спортивних видовищ та рекламу спортивної продукції (Куроченко, 2006: 30–31).

Попри таку ґрунтовну класифікацію, якщо її узагальнити вона зводиться до того, що усі суб'єкти адміністративно-правових відносин у сфері фізичної культури і спорту поділяються на фізичних і юридичних осіб. Своєю чергою, юридичні особи є такі, що наділені владними повноваженнями і без таких.

Висновки. Будь-яка діяльність суб'єктів фізичної культури та спорту опосередковується різномірними суспільними зв'язками. Своєрідним їхнім різновидом є адміністративно-правові, що мають власну специфіку у цій сфері. Загалом адміністративно-правові відносини на сучасному етапі державотворення знаходяться на етапі трансформаційних змін, адже докорінно змінюється постулат їхньої юридичної природи. Втім центральною та обов'язковою складовою адміністративно-правових відносин у сфері фізичної культури та спорту є її суб'єктний склад. Причому різноманітність суб'єктів адміністративно-правових відносин у сфері фізичної культури і спорту зумовлює складність ідентифікації їхньої системи. Базовим при цьому є врахування їхньої диференціації на колективних та індивідуальних. Узагальнюючи є дві групи суб'єктів досліджуваних адміністративно-правових відносин – органи публічної адміністрації, що здійснюють управлінські функції та суб'єкти розвитку фізичної культури і спорту, які не наділені владними функціями.

Список використаних джерел:

1. Алфьоров С., Ващенко С., Долгополова М., Купін А. Адміністративне право. Загальна частина. К.: Центр учбової літератури, 2011. 216 с.
2. Дубінська З. Специфіка суб'єктів правовідносин у сфері спорту в Україні. *South Ukrainian Law Journal*, 2019. № 1. С. 69–74.
3. Загальне адміністративне право : підручник; за заг. ред. І.С. Гриценка. К.: Юринком Інтер, 2015. 568 с.
4. Задихайло Д., Атаманова Ю., Мілаш В. Актуальні питання господарсько-правового забезпечення інноваційної політики держави: монографія. Харків : СПДФО Вапнярчук Н.М., 2006. 256 с.
5. Категорія «суб'єкт». *Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970–1980)*. URL: <http://sum.in.ua/s/sub.jekt>
6. Куроченко І. Правові, організаційні та методичні засади фізичної культури і спорту в Україні: навчальний практикум. Ірпінь : Видавництво Національного університету ДПС України, 2016. 596 с.
7. Литвин І. Сутність системи суб'єктів адміністративно-правових відносин у сфері надання освітніх послуг. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 5. С. 63–66.
8. Лук'янюк В. Категорія «суб'єкт». *Словник інішомовних слів*. URL: <https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/u/book/sis.pl?Qtu=%D1%F3%E1%27%BA%EA%F2>
9. Педан А. Поняття адміністративно-правових відносин у сфері виконавчого провадження в Україні. *Міжнародний научно-практичний журнал «Право и Закон»*. 2018. № 1. С. 67–72.
10. Про фізичну культуру і спорт: Закон України від 24.12.1993 № 3808-XII. *Верховна рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text>
11. Сопілко І. Теоретико-правові підходи до розуміння суб'єктів права окремими галузевими науками. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2008. № 4. С. 66–70.
12. Шинкарук В. Філософський енциклопедичний словник. Київ : Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України: Абрис, 2002. 742 с.

References:

1. Alforov, S., Vashchenko, S., Dolhopolova, M., Kupin, A. (2011). *Administrativne pravo. Zahalna chastyna*. [Administrative law. General part]. K.: Tsentr uchbovoi literatury, 2011. 216 p. [in Ukrainian].
2. Dubinska, Z. (2019). Spetsyfika subiektiv pravovidnosyn u sferi sportu v Ukraini [Specificity of subjects of legal relations in the field of sports in Ukraine]. *South Ukrainian Law Journal*, № 1. pp. 69–74. [in Ukrainian].
3. Hrytsenka, I.S. (ed.). (2015). *Zahalne administrativne pravo : pidruchnyk* [General administrative law: textbook]. K.: Yuryнком Inter, 568 p. [in Ukrainian].
4. Zadykhailo, D., Atamanova, Yu., Milash, V. (2006). Aktualni pytannia hospodarsko-pravovoho zabezpechennia innovatsiinoi polityky derzhavy: monohrafiia [Actual issues of economic and legal support of innovative state policy: monograph]. Kharkiv : SPDFO Vapniarchuk N.M., 256 p. [in Ukrainian].

5. Katehoriia “subiekt” [Category “subject”]. *Slovník ukraínskoi movy. Akademichnyi tлумachnyi slovník (1970–1980)*. URL: <http://sum.in.ua/s/sub.jekt> [in Ukrainian].
6. Kurochenko, I. (2016). Pravovi, orhanizatsiini ta metodychni zasady fizychnoi kultury i sportu v Ukraini: navchalnyi praktykum [Legal, organizational and methodical principles of physical culture and sports in Ukraine: educational workshop]. Irpin : Vydavnytstvo Natsionalnoho universytetu DPS Ukrainy, 596 p. [in Ukrainian].
7. Lytvyn, I. (2016). Sutnist systemy subiektiv administratyvno-pravovykh vidnosyn u sferi nadannia osvitykh posluh [The essence of the system of subjects of administrative and legal relations in the field of providing educational services]. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo*. № 5. pp. 63–66. [in Ukrainian].
8. Lukianiuk, V. (2002). Katehoriia “subiekt” [Dictionary of foreign words]. *Slovník inshomovnykh sliv*. URL: <https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/u/book/sis.pl?Qry=%D1%F3%E1%27%BA%EA%F2> [in Ukrainian].
9. Pedan, A. (2018). Poniattia administratyvno-pravovykh vidnosyn u sferi vykonavchoho provadzhennia v Ukraini [The concept of administrative and legal relations in the sphere of executive proceedings in Ukraine]. *Mezhdunarodnyi nauchno-prakticheskii zhurnal “Pravo i Zakon”*. № 1. pp. 67–72. [in Ukrainian].
10. Pro fizychnu kulturu i sport : Zakon Ukrainy [On physical culture and sports: Law of Ukraine] vid 24.12.1993 № 3808-XII. Verkhovna rada Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text> [in Ukrainian].
11. Sopilko, I. (2008). Teoretyko-pravovi pidkhody do rozuminnia subiektiv prava okremymy haluzevymy naukamy [Theoretical and legal approaches to the understanding of legal entities by individual branch sciences]. *Yurydychnyi visnyk. Povitriane i kosmichne pravo*. № 4. S. 66–70. [in Ukrainian].
12. Shynkaruk, V. (2002). Filosofskyi entsyklopedychnyi slovník [Philosophical encyclopedic dictionary]. Kyiv : Instytut filosofii imeni Hryhoriia Skovorody NAN Ukrainy: Abrys, 742 p. [in Ukrainian].